

ЧЕЛОВЕКОЦЕНТРИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ В РАМКАХ ГУМАНИСТИЧЕСКОЙ ПСИХОЛОГИИ

В данной статье широко рассматривается человекоцентрированное обучение в рамках гуманистической психологии. Поднят вопрос самоактуализации человека, его отношений в социуме.

І.Г. Васильєва, А.М. Лісена

ЛЮДИНОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ У РАМКАХ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

В даній статті широко розглядається людиноцентроване навчання у рамках гуманістичної психології. Підняте питання самоактуалізації людини, її взаємовідносин у соціумі.

I.G. Vasil'eva, A.M. Lisenaya

TEACHING WITHIN THE FRAMEWORK OF HUMANISM PSYCHOLOGY

In this article is widely examined chelovekocentrirovannoe teaching within the framework of humanism psychology. Heaved up the question of selfactualization of man, his relations in sociume.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2010

УДК 373.51

*О.М. Іванова, М.В. Петренко
м. Харків, Україна*

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ТА СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ

Загальна постановка проблеми. Актуальність проблеми девіантної поведінки обумовлена соціальними, економічними та політичними потрясіннями. Проблема девіантної поведінки громадян була і залишається актуальною для будь-якого суспільства. Вона є однією з найважливіших проблем у педагогіці, психології, кримінології, конфліктології, соціології девіантної поведінки, соціології особистості тощо. Важливим підґрунтям у розв'язанні окресленої наукової проблеми є теорія і практика, накопичена у вище зазначених галузях. Дана проблема наносить реальну моральну та матеріальну шкоду як самим суб'єктам девіантної поведінки, так і людям, що їх оточують. Досліджувана автором проблема вивчалася та аналізувалася багатьма науковцями. Отже можна говорити про значущість та актуальність проблеми девіантної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми, або висловлено погляди інших авторів. Різноманітні аспекти проблеми поведінки людей, яка не відповідає загальноприйнятим нормам, розглядалися в літературі, науці, релігії, мистецтві тощо. Таким чином, соціальні аспекти девіантної поведінки досліджували Н.А.Андреев, В.С.Афанасьев, М.І.Боднева Я.І.Гілінський, В.М.Кудрявцева та

інші. Психологічні аспекти цього явища обґрунтовувалися в працях І.П.Башкатова, О.І.Бондарчук, Б.С.Братуся, М.І.Буянова, Л.С.Виготського, О.В.Змановської, Н.Ю.Максимової, Д.І.Фельдштейна та інших. Педагогічні складові знайшли відображення в працях А.О.Дробинської, І.В.Козубовської, В.В.Овчаренка, І.П.Підласого, М.М.Фіцули та інших.

В сучасній вітчизняній і зарубіжній науковій літературі немає єдиної точки зору щодо визначення поняття девіантної поведінки, а також її причин. Різні аспекти відхилень вивчаються психологами, медиками, педагогами, соціологами, соціальними працівниками тощо.

Формування завдань. Завданням статті є: дослідження девіантної поведінки особистості; характеристика чинників девіантної поведінки; описання видів девіантної поведінки; надання характерних ознак девіантної поведінки; встановлення чинників, що зумовлюють девіантну поведінку особистості.

Мета статті. Метою статті є на основі вивчення різнопланових досліджень науковців розкрити сутність девіантної поведінки та з'ясувати чинники, що її зумовлюють.

Виклад основного матеріалу. Оцінювання будь-якої поведінки має на увазі порівняння її з нормою. Нестандартна поведінка, яка має відхилення від норми, називається девіантною.

Під девіантною (від латинського слова *deviatio* – відхилення) поведінкою розуміють дії та вчинки людей, що суперечать нормам чи визначеним шаблонам і стандартам поведінки. Сутність девіантної поведінки полягає в недотриманні вимог соціальної норми, у виборі іншого, ніж вона прописує, варіанту поведінки в тій чи іншій ситуації, що призводить до порушення взаємодії особистості й суспільства.

Необхідно зазначити, що відхилення від будь-якої норми у поведінці можуть бути як негативні, так і позитивні.

Позитивні девіації (відхилення) характеризують нестандартну особистість, для якої характерними є творчі, оригінальні ідеї, що мають суспільну значущість, позитивно впливають на прогресивний розвиток суспільства, а також свідчать про успішний процес соціалізації.

Негативні девіації поведінки характеризуються тим, що особистість не засвоює позитивного соціального досвіду, не в змозі адаптуватися до норм поведінки, які відповідають вимогам суспільства, та до моральних цінностей. Слід зазначити, людина може досить добре знати ці норми. В такому випадку процес соціалізації особистості є порушеним, що проявляється у незбалансованих психічних процесах, не адаптованості, порушенні процесу самоактуалізації або у вигляді уникання морального й естетичного контролю за власною поведінкою.

О.В.Змановська [4] виділяє такі характерні ознаки девіантної поведінки:

- багаторазові, тривалі порушення найважливіших норм для певного суспільства на цей час;

- поведінка зумовлена загальною спрямованістю особистості, а не є наслідком кризової, нестандартної ситуації;

- поведінка супроводжується різноманітними проявами соціальної дезадаптації, викликає негативну оцінку з боку інших людей;

- поведінка не ототожнюється з психічними захворюваннями чи патопсихологічними станами, хоча за певних умов може набувати патологічних форм (наркоманія, алкоголізм тощо);

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

- результатом поведінки є заподіяння реальної шкоди самій особистості чи оточуючим;

- має виразну індивідуальну та статеву своєрідність. Так, не можна назвати девіантною поведінкою вживання нецензурних слів трьохрічною дитиною.

В основі девіації часто лежить конфлікт цінностей, інтересів, розходження потреб, деформація способів їх задоволення, помилки у вихованні, негативний життєвий досвід, емоційні потреби, неадекватність самооцінки і рівня домагань, слабкий розвиток рефлексії, низький рівень адаптивних можливостей, викривлення в когнітивній сфері тощо.

В залежності від норми, яка порушується і з якою порівнюються особливості поведінки та її негативні наслідки, виокремлюють такі види девіантної поведінки:

- антисоціальну – суперечить правовим і соціальним нормам, загрожує благополуччю оточуючих та соціальному порядку. Поділяється в свою чергу на делінквентивну – дрібні правопорушення без притягнення до відповідальності (хуліганство, бешкетування, графіті тощо) і кримінальну (злочинну) – вчинки, що суперечать нормам права і нормам кримінального законодавства;

- асоціальну (аморальну) – є формою дезорганізації індивіда в соціальній групі або в суспільстві, де виявляється невідповідність соціальним очікуванням і, насамперед, моральним вимогам суспільства. Це сукупність вчинків, що характеризуються негативним ставленням індивіда до моралі та етики, до загальнолюдських цінностей зокрема, до дисциплінованості, почуття обов'язку, поваги до оточуючих, ввічливості, чесності, порушення яких передбачає громадський осуд (статеве розбещення, зваблення, екстібіціонізм, азартні ігри на гроші, втеча з дому, брехня, вживання нецензурних слів, бродяжництво, проституція тощо);

- аутодеструктивну – поведінка, що відхиляється від медичних або психологічних норм, загрожуючи цілісності і розвитку особистості (суїцид, віктимна поведінка, алкоголізм, релігійні культи деструктивної спрямованості).

Поведінка особистості, яка є обтяженою хімічною залежністю через вживання певних речовин (паління, алкоголь, наркотики тощо) позначається терміном «адитивна поведінка (від англійського слова addiction – схильність, згубна звичка). Необхідно зауважити, що об'єктами залежності можуть бути не лише психоактивні речовини, але й їжа, ігри, секс, релігія і релігій культу тощо. Відповідно адитивна поведінка може виявлятися у переїданні, голодуванні, відмови від їжі, ігровій залежності (гемблінгу), релігійному фанатизмі та інше.

Суїцидальна поведінка (від латинських слів *sui* само, *caedere* - вбивати), тобто самогубство або його спроба, спрямована на виведення особистості з кризової ситуації, усвідомлення перебування в якій є для неї нестерпним і з якої вона не бачить іншого виходу.

Віктимна поведінка (від англійського слова *victim* - жертва) активність особистості, за якої вона певним чином сприяє скоєнню злочину проти неї, свідомо чи підсвідомо нехтуючи запобіжними заходами, обираючи спосіб життя, який привертає до неї увагу агресивних осіб, злочинців тощо.

Науковці виділяють декілька етапів розвитку девіантної поведінки.

На першому, ситуативному, етапі, виявляються лише окремі симптоми відхилення від норм, зокрема, неслухняність, невиконання окремих соціальних вимог з боку сім'ї та інших соціальних спільнот. За умов зміни виховних впливів, типу взаємодії та форм соціального контролю особистість може виправитися. Якщо це не вдається, девіантна поведінка закріплюється.

Другий етап - стійких порушень - характеризується стійкими порушеннями соціальних та моральних норм, вимог та першими проявами делінквентної поведінки, що поступово наближається до межі правопорушень. На цьому етапі особистість може не схвалювати власну поведінку, вважати, що вона не відповідає її власним цінностям і настановам.

На третьому етапі девіантна поведінка наближається до кримінальної (крадіжки, насилля, проституція тощо). Особистість може сприймати свою поведінку як нормальну, таку, що відповідає її власним нормам і цінностям.

Четвертий етап - кримінальний - пов'язаний з багаторазовими проявами стійкої, соціально небезпечної поведінки, входження до груп з яскраво вираженим характером асоціальної і антисоціальної спрямованості.

П'ятий етап - деструктивний - характеризується особливо небезпечною девіантною поведінкою, тяжкими соціальними відхиленнями, стабільним відчуженням особистості від суспільства, його норм і цінностей.

Різноманітність концепцій причин протиправної поведінки можна звести до двох основних напрямів - біосоціального і соціологічного.

Вченими виокремлюється декілька основних теоретичних підходів до пояснення причин девіантної поведінки особистості. Загалом, спираючись на біологічний, психоаналітичний, біхевіористичний, когнітивний, гуманістичний підходи, можна виокремити такі групи чинників, що зумовлюють девіантну поведінку особистості:

- соціальні - визначаються несприятливими соціальними, економічними, політичними та іншими умовами існування суспільства;
- соціально-психологічні - пов'язані з несприятливими особливостями взаємодії особистості зі своїм найближчим оточенням, з негативним впливом останнього на розвиток особистості;
- педагогічні - виявляються в недоліках сімейного та шкільного виховання;
- індивідуально-психологічні - пов'язані з наявністю певних характеристик індивіда, що ускладнюють процес його соціалізації.

Аналізуючи соціальні чинники девіантної поведінки, варто звернути увагу на соціальні, політичні, економічні проблеми, суспільну мораль та моральні цінності, що притаманні суспільству в перехідний, кризовий період.

Так, невизначеність, тривога людей, їх невпевненість у майбутньому спричинені несприятливим соціально-економічним становищем в Україні, в тому числі невисоким рівнем матеріальної забезпеченості та соціальної захищеності широких верств населення. Такий стан посилюється через соціальну політику, що здійснюється державою, коли зразки сваволі та насилля демонструє сама влада відносно до своїх громадян.

До соціальних чинників девіантної поведінки необхідно також віднести стан аномії (падіння моральності), властивий кризовому суспільству, відмову від попередніх ідеалів і несформованість нових, «подвійну мораль», протилежність декларованих та реальних цінностей та ідеалів. Особистість усвідомлює і переживає сильні негативні емоції через прірву між офіційними культурними цінностями і неможливістю їх досягнення, переживає сильні негативні емоції.

Також, як зазначає Н.Максимова [7], існує економічне підкріплення процесу деградації суспільної свідомості, коли люди з вищою освітою отримують меншу винагороду за свою працю, аніж люди з нижчою кваліфікацією.

До соціальних чинників девіацій у поведінці особистості слід віднести також культ насильства, що ствердився в сучасному мистецтві, лібералізацію статевої моралі. Так,

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

особливу роль у цьому контексті відіграють засоби масової комунікації, що демонструють широкий потік фільмів, пісень й т.п. зі сценами насильства та аморальної поведінки, негативно впливаючи на духовний світ особистості. Згідно з теорією соціального научіння А.Бандури [11], через це створюються моделі девіантної поведінки, які є своєрідним зразком для копіювання такої поведінки широкими верствами населення.

Необхідно також зважати на несприятливу екологічну ситуацію. Адже, як показують результати наукових досліджень, екологічні чинники здатні провокувати агресивну поведінку, позначатися на генетичному коді, спричинюючи, зокрема, генетичну схильність до адиктивної поведінки, погіршення стану фізичного і психічного здоров'я, збільшення кількості осіб, схильних до депресії, нав'язливих страхів тощо.

Н.Максимова [7] серед індивідуально-психологічних чинників девіантної поведінки виокремлює генетичну обтяженість, коли, зокрема, в батьків, схильних до адиктивної поведінки, народжуються діти з відсутністю опору до психоактивних речовин через порушення функціонування гормональних та інших механізмів, що відповідають за нормальний обмін речовин.

Сучасні науковці трактують девіантну поведінку як засіб особистості досягнення значущої мети; як засіб психологічної розрядки, як самоціль, як засіб задоволення потреби в самореалізації і самоствердженні, компенсації почуття неповноцінності тощо. Таким чином агресивна поведінка виступає психологічним механізмом захисту.

Причиною девіантної поведінки часто є негативне ставлення особистості до самої себе, низький рівень домагань, деформовані моральні позиції та орієнтації, негативна спрямованість почуттів, недосконалість механізмів емоційної саморегуляції тощо.

До соціально-психологічних чинників девіантної поведінки належать особливості взаємодії особистості з сім'єю і, зокрема, досвід спілкування з батьками в дитинстві. Сім'я фактично є суспільством у мініатюрі, з якого вибудовується вся соціальна взаємодія. Вона є першою сполучною ланкою між людиною і суспільством, що здійснює передачу від покоління до покоління генетичного коду, певних соціальних цінностей, що на суб'єктивно-му рівні виступають як ціннісні орієнтації членів сім'ї.

Постійний контакт людей різного віку, життєвого досвіду ведуть до інтеріоризації дітьми норм і зразків поведінки, насамперед - батьків, а потім інших людей вже поза сім'єю. Зв'язки між членами сім'ї на основі любові і симпатії створюють сприятливі умови для спрацьовування таких неусвідомлюваних дитиною соціально-психологічних механізмів впливу, як наслідування, навіювання, психічне зараження тощо. Забарвленість емоційних контактів впливає на формування почуття задоволення або незадоволення собою та навколишнім світом. В цьому випадку Я-концепція і самооцінка можуть бути як позитивними, коли дитині навіюється, що вона є гарною, розумною, доброю та ін., так і негативними, коли дитині навіюється, що вона погана, нерозумна, зла тощо. Як результат дитина або погоджується з такою точкою зору батьків, або, що буває найчастіше, агресивно виступає проти неї.

Батьки можуть впливати на формування Я-концепції дитини також шляхом стимулювання певних видів поведінки. Це відбувається, наприклад, у результаті орієнтації дитини на реалізацію певних цілей і планів, досягнення тих чи інших стандартів. Якщо програма життєдіяльності дитини відповідає її реальним психофізіологічним і психологічним можливостям, схильностям та інтересам, то створена ситуація успіху сприяє формуванню позитивної Я-концепції, підвищенню самоповаги. А якщо ні, то невдача призводить до втрати самоповаги, породжує невпевненість, тривожність тощо. Почуття провини у дитини викликають батьки, які не заохочують самостійність або надмірно карають її.

Таким чином особливості взаємодії батьків із дитиною багато в чому забезпечують або не забезпечують успіхи дитини на подальших етапах її соціалізації, а відтак вони мають бути в колі пильної уваги педагога-вихователя.

Роботу вчителя з батьками необхідно зосередити на ознаках, які є важливими для розвитку дитини і визначають поведінку батьків:

- прийняття (тепло, любов) - неприйняття (ворожість), що задають емоційний тон стосунків;
- терпимість (самостійність, воля) - стримування (контроль), що визначають переважний у сім'ї тип контролю і дисципліни.

Вздовж осі прийняття-неприйняття в першому випадку основними засобами виховання є увага і заохочення. Батьки орієнтовані насамперед на виділення позитивних якостей дитини, радіють спілкуванню з нею, сприймають такою, якою вона є.

У другому випадку батьки не приймають своїх дітей, виділяючи їх негативні риси, не одержують задоволення від спілкування з дітьми, інколи висловлюючи ворожість. Основними засобами виховання у таких сім'ях є суворість та покарання.

Численними дослідженнями доведена перевага першого підходу. Дитина, яка не відчуває батьківської любові, має менше можливостей для досягнення високої самоповаги, створення стійкої, позитивної Я-концепції, побудови теплих стосунків з іншими людьми поза сім'єю.

Вивчення особистості людей, схильних до девіантної поведінки, свідчить про те, що ця схильність набагато частіше виявляється саме в тих, кому в дитинстві бракувало батьківської уваги й тепла. Недоброзичливість чи неухважність, гірше того, жорстоке поводження батьків, викликає неусвідомлену взаємну ворожість у дітей, що спрямовується на оточуючих (наприклад, агресивні дії не тільки проти батьків, але й проти сторонніх людей) чи всередину, де вона виявляється в почутті провини, тривоги, низькій самоповазі, аутоагресії тощо.

Вздовж осі терпимість-стримування в першому випадку вплив батьків відбувається через похвалу, пояснення дитині наслідків її дій, обґрунтованість батьківських вимог. Тактика стримування припускає використання батьківської влади через наказ, насильство, фізичне покарання, контроль над бажаннями дитини.

Сукупність батьківських настановлень, батьківського емоційного ставлення до дитини, прийняття дитини батьками і відповідних способів поводження з нею становлять стиль виховання.

На думку сучасних науковців, які досліджують проблеми сімейного виховання та девіантної поведінки, особливо несприятливими для розвитку особистості є концентрація батьків на дитині, потурання її капризам і слабкостям, іноді на шкоду іншим дітям чи членам сім'ї; недостатність опіки і контролю за поведінкою, недостатність або відсутність уваги, душевного тепла, турботи про фізичний і духовний розвиток підлітка; поєднання загостреної уваги про підлітка з великою кількістю обмежень і заборон, що веде до нерішучості, несамостійності дитини чи до яскраво вираженої реакції емансипації; підвищена моральна відповідальність.

Шкідливим для розвитку дитини є неузгодженість і суперечливість настановлень батьків, так як постійна непередбачуваність батьківських реакцій позбавляє дитину відчуття стабільності навколишнього світу, породжуючи її підвищену тривожність.

У психолого-педагогічній літературі розрізняють такі види жорстокості щодо дітей:

- фізичне насильство, що включає всі форми травм дітей, отримані через цілеспря-

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

мовані дії батьків, фізичне покарання;

- сексуальне насильство як залучення функціонально незрілих дітей і підлітків до сексуальних дій або спостереження за ними без їхньої згоди;

- емоційне чи психічне насильство, що може виявитися як у формі негативної уваги (погрози, постійна критика, лайка тощо), так і у формі повної неповаги до дитини;

- байдужість до дитини, зневажання її інтересів і потреб - не тільки духовних, а й матеріальних (одяг, їжа, медикаменти) тощо.

Як наслідок, у дитини формуються переважно негативні якості: агресія, жорстокість, безцільність буття, бажання неусвідомленої помсти чи, навпаки, загострене прагнення пошуку психологічного захисту, опіки з боку інших людей.

- характер виховання (орієнтоване на дитину, стабільне, з позитивним впливом; нестійке, нестабільне, суперечливе; байдуже до дитини, нестабільне, з дезорганізуючим впливом; вороже, з негативним впливом на дитину тощо);

- характер освітньої роботи з дітьми (особистісноорієнтована, розвивальна; репродуктивно-адаптивна, малоефективна; інформаційно-репродуктивна, неефективна тощо).

Ці чинники позначаються на розвитку дитини не безпосередньо, а заломлюючись через її внутрішню позицію (взаємодію, відносну незалежність, опірність; протидію, гіпернезалежність, негативізм, впертість; бездіяльність, гіперзалежність, нестійкість, конформізм тощо).

Висновок. Безперечно, в межах однієї публікації неможливо розкрити всі чинники виникнення відхилень у поведінці особистості, а тому автором зосереджено увагу на сутності окремих із них. Необхідно підкреслити правомірність дослідження девіантної поведінки особистості, адже на даний момент існує проблема девіації особистості. Проблема девіантної поведінки громадян була і залишається актуальною для будь-якого суспільства. Дана проблема є однією з найважливіших у психології, педагогіці, кримінології, конфліктології, соціології тощо. Безумовно, девіантна поведінка потребує подальшого вивчення.

Перспектива подальших досліджень. Перспективи подальшого дослідження автор вбачає у розробці комплексної системи психопрофілактики і психокорекції девіантної поведінки особистості.

Список літератури: 1. *Амонашвили Ш.А.* Психологические основы педагогики сотрудничества: Книга для учителя. - К., 1991, - 111 с. 2. *Андреев Н.А., Тараканов Ю.В.* Асоциальное поведение несовершеннолетних: Монография / Под ред. А.В.Горожанина. - Самара: Изд-во Самарского юрид. ин-та Минюста России, 2001. - 154 с. 3. *Бондарчук О.І.* Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій. - К.: МАУП, 2006. - 88 с. 4. *Змановская О.В.* Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Изд. центр „Академия“, 2003. - 228 с. 5. *Козубовська І.В., Товканець Г.В.* Особливості професійно-педагогічного спілкування з важковиховуваними дітьми молодшого шкільного віку. - Ужгород: УжДУ, 1999. - 92 с. 6. *Лукашевич М.П., Туленков М.В.* Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч. посіб. - К.: МАУП, 2004. 7. *Максимова Н.Ю.* Психологія адиктивної поведінки: Навч. посіб. - К.: ВПУ „Київський університет“, 2002. - 308 с. 8. *Мищик Л.І., Білоусова З.Г.* Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей та підлітків. - Запоріжжя: ЗДУ, 2003. - 108 с. 9. *Овчарова Р.Р.* Практическая психология в начальной школе. - М.: ТЦ „Сфера“, 1998.-240 с. 10. *Смелзер Н.* Социология. - М.: Феникс, 1998. - 688 с. 11. *Хьелл Л., Зиглер Д.* Теории личности. - СПб.: Пи-

тер Ком, 1998. -608 с. **12.** Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения. – М., 2001. – 454с. **13.** Основы практической психологии / Панок В., Титаренко Т., Чепелева Н. та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.

М.О. Иванова, М.В. Петренко

ДЕВИАНТНОЕ ПОВЕДЕНИЕ И СЕМЕЙНОЕ ВОСПИТАНИЕ

В статье автором на основе изученной научной литературы раскрыта сущность девиантного поведения личности, выяснены ее признаки, виды и этапы развития девиаций, а также выделены факторы и причины возникновения девиантного поведения. Перспективы дальнейшего исследования автор видит в разработке комплексной системы психопрофилактики и психокоррекции девиантного поведения личности.

М.О. Иванова, М.В. Петренко

ДЕВИАНТНА ПОВЕДІНКА ТА СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ

В статті автором на основі вивченої наукової літератури розкрито сутність девиантної поведінки особистості, з'ясовані її ознаки, види й етапи розвитку девицій, а також виділені чинники та причини виникнення девиантної поведінки. Перспективи подальшого дослідження автор вбачає в розробці комплексної системи психопрофілактики і психокорекції девиантної поведінки особистості.

М.О. Ivanova, M.V. Petrenko

DEVIANT BEHAVIOR AND FAMILY EDUCATION

Proceeding from the studies of scientific literature, the author's article reveals the essence of a person's deviant behaviour; it determines its features, types and stages of how deviations evolve; it also points out the factors and reasons of deviant behaviour. The authors sees the prospects of further studies in developing complex system of prevention as well as correction of deviant behaviour of a person.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2010

УДК 159

*Ю.Ю. Ильина
г. Харьков, Украина*

ИССЛЕДОВАНИЕ ЗНАКОВ И ЗНАКОВЫХ СИСТЕМ В КОММУНИКАТИВНЫХ ПРОЦЕССАХ

Постановка проблемы. В современном обществе на пороге XXI века все трансформации напрямую связаны в потоками передачи и восприятия информации. Все что мы получаем из внешней среды трансформируется потом в действия и процессы непосредственно связанные с жизнедеятельностью людей. Информация может приобретать форму хвука, изорбражения, жеста, слова и наконец кодов и знаков в к примеру виртуавльной среде. От правильности восприятия и понимания данной информации завития продуктив-